

ІНТЕГРАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

UKRAINE ECONOMY'S INTEGRATION INTO THE GLOBAL ECONOMY: PROBLEMS AND PROSPECTS

Петро КУЦИК,
кандидат економічних наук,
ректор Львівського торговельно-
економічного університету

Petro KUTSYK,
Ph.D. in Economics,
Rector of Lviv Trade
and Economic University

Олег КОВТУН,
кандидат економічних наук,
Львівський торговельно-
економічний університет

Oleh KOVTUN,
Ph.D. in Economics,
Lviv Trade and
Economic University

Григорій БАШНЯНИН,
кандидат економічних наук,
Львівський торговельно-
економічний університет

Hrygoriy BASHNYANYN,
Ph.D. in Economics,
Lviv Trade and
Economic University

Володимир ШЕВЧУК,
доктор економічних наук,
перший проректор Національної
академії статистики, обліку
та аудиту, Київ

Volodymyr SHEVCHUK,
Doctor of Economics,
First Pro-rector of National Academy of
Statistics, Accounting and Audit, Kyiv

Постановка проблеми. Входження України в глобальну й міжнародні регіональні господарські системи потребує виявлення та вирішення проблем і окреслення перспектив інтеграційного процесу, а також механізмів, за допомогою яких цей процес можна зробити позитивним для України з погляду використання власних економічних (конкурентних) переваг. Йдеться про механізми, в основу яких повинні бути закладені інвестиції в інновації, насамперед у функції-складові сучасного бачення і структурування капіталу — нові технології, персонал, управлінські рішення, методи управління, шляхи виходу на ринки, а також про нові джерела і способи нагромадження фінансових ресурсів — економічної основи фінансового забезпечення інновацій.

Отже, інтеграція національної економіки в глобальну економічну систему й зумовлена нею потреба в структурній перебудові вимагає визначення напрямів та обґрунтування масштабів інвестицій, насамперед інвестицій в інновації за секторами національної економіки, розкриття її інвестиційного та інноваційного потенціалу для подолання диспропорцій і проведення структурних змін, що, з одного боку, відповідають потенційним конкурентним можливостям та ефективним спеціалізації та кооперації України в системі міжнародного поділу праці, а з другого — спрямовані на формування раціональної структури економіки. Під раціональною структурою економіки ми розуміємо таку систему виробництва та його обслуговування (грошово-фінансового, кадрового, науково-технологічного, інформаційного тощо), за якої

сформовано необхідну кооперацію для виготовлення кінцевої продукції в такій кількості й такій якості, що адекватна попиту та ринкам збуту, а виробництво здатне вдосконалюватися та розвиватися.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми інтеграції України у світове господарство та міжнародні регіональні економічні структури присвятили свої праці В.Геєць [1; 3], Я.Жаліло [4], Д.Лук'яненко [5; 13], М.Поручник [7;13], В.Сіденко [8; 14], Ю.Павленко [14], А.Філіпенко [15], Ю.Пахомов [6], С.Єрохін [2], С. Соколенко [10] та ін. Вони аналізують існуючий стан та роблять прогнози, рекомендують заходи для вирішення проблем, які перманентно виникають під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх об'єктивних та суб'єктивних чинників політичного, економічного, науково-технологічного, соціального та іншого характеру на шляху інтеграції України в глобальну та міжнародні регіональні

господарські системи, аналізуючи, зокрема, таке міжнародне економічне інтеграційне об'єднання, як ЄС.

Метою статті є дослідження поточних проблем і найближчих перспектив інтеграції України в глобальну економічну систему та її регіональну підсистему – ЄС, формулювання й обґрунтування рекомендацій щодо раціоналізації інтегрування з урахуванням, з одного боку, економічних інтересів і можливостей України, її ключових факторів успіху, а з другого — загроз і слабких сторін у системі міжнародного поділу праці.

Виклад основного матеріалу. В умовах, коли подальший розвиток, зокрема поглиблення міжнародного

Розглядаються сучасні проблеми та перспективи економічної інтеграції України в глобальну та регіональні господарські економічні системи. Окреслено засоби забезпечення ефективного господарського співробітництва України на глобальному світовому ринку.

The article is devoted to the consideration of the modern low-efficiency reasons of Ukraine economy integration into the world economy. The importance of solving problems of the inflow of foreign direct investments (FDI), innovations, institutional and structural reforms for Ukraine in the context of obtaining positive effects from globalization and international economic integration is confirmed. The directions and means for effective ensuring of economic cooperation of Ukraine in the global world market are determined.

поділу праці, спричиняє формування сучасного високоефективного спеціалізованого, інтернаціоналізованого транснаціоналізованого та інтегрованого світового господарства у формі гігантської виробничо-збутової, глобальної фінансової та планетарної інформаційної мережі, більшість країн світу прагне до високої ефективності національної економіки, використовуючи можливості від інтеграційного чинника процесу глобалізації, від своєї взаємовигідної інтеграції у глобальну світову економічну систему.

Визначаючи напрями та перспективи розвитку економік і суспільств, загальносвітові інтеграційні процеси безпосередньо торкаються економіки України. Однак істотними гальмівними чинниками на цьому шляху є перебування економіки України за багатьма параметрами (рівнем життя, ВВП на душу населення, мінімальною та середньою заробітними платами, пенсіями, іншими соціальними стандартами, інвестиціями в інновації, рівнями енергозабезпечення та енергозбереження, продуктивності праці тощо) в кризовому стані. Ситуація в країні ще більше погіршилася внаслідок окупації частини її території Російською Федерацією (РФ) в рамках ведення нею проти України, починаючи з 2014 року, неоголошеної гібридної війни в кращих традиціях імперсько-шовіністичної ідеології та стратегії насильної штучної експансії ідей «русского мира» на територіях країн-сусідів, які впродовж століть знаходились під колоніальним гнітом Російської імперії чи то у її класичному форматі монархії, чи то у форматі так званого СРСР і, на жаль, надалі залишаються в зоні інтересів сучасної недоімперії з неоімперськими амбіціями під назвою «РФ». Вийти із цього стану самотужки Україна не здатна. Водночас розвиток науково-технічних, торговельних, виробничих і валютно-фінансових відносин з країнами світового співтовариства може стати одним із чинників стабілізації та подальшого розвитку національної економіки України.

Інтеграція економіки України у світове глобальне господарство покликана забезпечити зростання ефективності національної господарської системи завдяки вигідному використанню ресурсів і продуктів, які є (точніше донедавна, до зруйнування економіки південно-східного мезорегіону країни внаслідок агресії, були) відносно надлишковими. Йдеться, з одного боку, про чорні метали та металеві вироби, окремі види енергетичного, підйомно-транспортного обладнання, нафтового, хімічного, ковальсько-пресового обладнання, тепловозів, олії, зерна, цукру тощо, а з другого — про залучення обмежених ресурсів і продуктів, без яких економіка не в змозі ефективно функціонувати (окремі види

мінеральної, паливно-енергетичної, лісової та іншої сировини, технологій, зброї, засобів захисту військових тощо).

Незважаючи на потенційні можливості, ефективність інтегрування економіки України у світове господарство до останнього часу продовжує залишатися недостатньо високою. Причинами цього є:

□ падіння обсягів виробництва та зростання безробіття, що є наслідком кризи 2007-2012 років та посткризової рецесії, яка охопила національне господарювання і була негативно синергетично посилена такими геополітичними чинниками, як анексія Криму та тимчасова окупація частини Донецької та Луганської областей РФ із перманентною підтримкою з її боку по лінії розмежування агресивних активних військових дій. Про це свідчить негативна динаміка економіки України за 2013-2015 роки. Скласти уявлення про стан економіки України та її зростання (а у 2009, 2014 та 2015 роках спостерігається значний спад) дає змогу інформація, вміщена в **табл. 1-3**;

□ домінування протягом тривалого часу політичних чинників над економічними в рішеннях колишнього проросійського керівництва України щодо інтеграції за принципом «гойдалки» (то з країнами ЄС, то з країнами ЄврАзЕСу чи навпаки), що й спричинило відсутність повноцінних зв'язків з європейськими партнерами на час вступу в дію Угоди про асоціацію між Україною і ЄС та скорочення прямих іноземних інвестицій (ПІІ), у тому числі й насамперед із боку західних інвесторів. Наслідком цього є те, що де-факто доступ до європейських ринків наразі залишається проблематичним як через невідповідність нашого традиційного експорту потребам європейського ринку, так і через низьку частку внеску українських підприємств у кінцеву продукцію – вироби традиційного експорту, створювані в рамках традиційних виробничих коопераційних зв'язків підприємств із теренів бувшого СРСР, а також через низьку інноваційність, а отже, й конкурентоспроможність власне української кінцевої продукції навіть у рамках послаблених регуляторних бар'єрів ЄС у контексті Угоди про асоціацію між Україною і ЄС «Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ЗВТ) «Україна-ЄС». Остання передбачає поступову лібералізацію торгівлі товарами, послугами, лібералізацію руху капіталів, до певної міри руху робочої сили, що усуває нетарифні (технічні) бар'єри у торгівлі, гарантуючи тим самим ширший доступ до європейського ринку для українських експортерів та європейських — до українського ринку. Ці заходи мають забезпечувати поступову інтеграцію економіки України до внутрішнього ринку ЄС. Однак *традиційна*

The article is dedicated to the problematics of ensuring full and mutually beneficial integration of the national economy of Ukraine into global economy. The research objectives are to delineate the state and problems of the development of the national economy of Ukraine in the context and conditions of activation of the integration process into the global and European regional economic systems, and thus to define the directions and means of ensuring effective economic cooperation of Ukraine at the global and regional markets.

To achieve the research objectives, comparison methodologies and strategic analysis, in particular SWOT analysis, are applied. The importance of solving problems of the inflow of foreign direct investments (FDI), innovations, institutional and structural reforms for Ukraine in the context of obtaining positive effects from globalization and international economic integration is confirmed. The directions and means for effective ensuring of economic cooperation of Ukraine in the global world market are determined. Discussed are mechanisms, the basis of which must be formed by investments into innovations, first of all into functions-components of the modern vision and structuring of capital – novel technologies, staff, management decisions, management methods, routes to market access, as well as new sources and ways of the accumulation of financial resources – the economic foundation of financial ensuring of innovations.

It is concluded that the path of Ukraine to Europe, and thus to the global economic system, is promising and has no alternatives. Integration into the global world economic space, in particular into its European segment, will allow to: realize potential capabilities of Ukrainian science and high technologies; restore and expand the usage of available production power, employment of labour force; stop despecialization and collapse of cooperative connections; create conditions and provide opportunities for the formation of more favourable economic relationships with other countries; create new sources for public investment into structural transformations and industrial growth; overcome technological lag from the countries of Western Europe; implement opportunities for increasing export volume. To facilitate this, the economic policy of Ukraine, aimed at the integration of national economy into global world economy, through an adequate regional integration (regionalization) must be based on creating scarce factors of production with the support of the available ones. It is necessary to more actively create production-economic and organizational-functional structures of innovative type at the level of enterprises, economic sectors, regions, and country; to implement appropriate production-investment models of structural modernization of the economy. The latter is the critical issue to address, since metallurgy as the traditional base sector of the national economy of Ukraine fell off the priority list of industrial sectors because it requires large investments. Today, the agricultural-industrial complex, IT industry, energy conservation, modernization of the objects of energy supply, nuclear energy, and hydropower capabilities must be particularly prioritized. Furthermore, among priorities in the conditions of global destabilization is the development of the military-technical cooperation and military-industrial complex due to the growing demand for the products of Ukrainian military-industrial complex, which, unfortunately, has a unique enormous combat experience; therefore, investments into these sectors are very useful.

Таблиця 1. Динаміка ВВП України з 2002 по 2015 роки

Роки	Номинальний ВВП (в млн грн)			ВВП в млн. \$		
	в млн грн	у порівнянні з попереднім роком		в млн. \$	у порівнянні з попереднім роком	
		в млн. грн.	у %		в млн.\$	у %
2002	225810	-	-	42393	-	-
2003	267344	+41534	+18.4%	50133	+7740	+18.3%
2004	345113	+77769	+29.1%	64883	+14750	+29.4%
2005	441452	+96339	+27.9%	86142	+21259	+32.8%
2006	544153	+102701	+23.3%	107753	+21611	+25.1%
2007	720731	+176578	+32.5%	142719	+34966	+32.5%
2008	948056	+227325	+31.5%	179992	+37273	+26.1%
2009	913345	-34711	-3.7%	117228	-62765	-34.9%
2010	1082569	+169224	+18.5%	136419	+19192	+16.4%
2011	1316600	+234031	+21.6%	163160	+26740	+19.6%
2012	1408889	+92289	+7.0%	175781	+12622	+7.7%
2013	1454931	+46042	+3.3%	183310	+7529	+4.3%
2014	1566728	+111797	+7.7%	131805	-51505	-28.1%
2015	1979458	+412730	+26.3%	90615	-41190	-31.3%

Джерело: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Таблиця 2. Динаміка ВВП на душу населення в Україні з 2002 по 2015 роки

Роки	Номинальний ВВП на душу населення			ВВП на душу населення			Населення (тис. чол.) у середньому за рік
	в грн	у порівнянні попереднім роком		в \$	у порівнянні попереднім роком		
		в грн	у %		в \$	у %	
2002	4681,9			879,0			48230.3
2003	5591,5	+909.5	+19.4%	1048,5	+169.6	+19.3%	47813.0
2004	7272,9	+1681.5	+30.1%	1367,4	+318.8	+30.4%	47451.6
2005	9371,6	+2098.7	+28.9%	1828,7	+461.4	+33.7%	47105.2
2006	11630,2	+2258.6	+24.1%	2303,0	+474.3	+25.9%	46787.8
2007	15496,5	+3866.2	+33.2%	3068,6	+765.6	+33.2%	46509.4
2008	20494,9	+4998.4	+32.3%	3891,0	+822.4	+26.8%	46258.2
2009	19832,3	-662.5	-3.2%	2545,5	-1345.6	-34.6%	46053.3
2010	23600,4	+3768.1	+19.0%	2974,0	+428.5	+16.8%	45870.7
2011	28813,9	+5213.4	+22.1%	3570,8	+596.8	+20.1%	45693.3
2012	30912,5	+2098.6	+7.3%	3856,8	+286.1	+8.0%	45576.7
2013	31988,7	+1076.2	+3.5%	4030,3	+173.5	+4.5%	45482.7
2014	35834,0	+3845.3	+12.0%	3014,6	-1015.7	-25.2%	43721.8
2015	46210,2	+10376.1	+29.0%	2115,4	-899,2	-29,8%	42836.0

Джерело <http://www.ukrstat.gov.ua/>

структура експортного потенціалу України (для якої характерними є виробы з низькими рівнями доданої вартості та інноваційності¹,

¹ Про це свідчать такі дані. Так, сумарний індекс інновацій в Україні знизився у 2014 році у порівнянні з 2012 з 31,6% до 29,3% (у промисловості з 25,3% до 21,8%). При цьому частка промислових підприємств, які упродовж 2012–2014 років займалися інноваційною діяльністю, за рекомендованими видами економічної діяльності становила 14,6%, у т.ч. здійснювали технологічні інновації – 9,5% (5,2% – продуктові і 7,2% – процесові), нетехнологічні – 8,6% (4,7% – організаційні і 6,4% – маркетингові). У 2014 інноваційну продукцію реалізовували майже половина підприємств з технологічними інноваціями, з яких понад чверть – нову для ринку, 87% – нову для підприємства. Однак обсяг реалізованої у 2014 році інноваційної продукції склав лише 2,8% (у т.ч. нових для ринку – 0,9%, нових лише для підприємства – 1,9%) від загального обсягу реалізованої продукції. Серед вагомих причин не здійснювати інновації протягом 2012–2014 років були такі: низький попит на інновації на ринку, впроваджені раніше інновації, через дуже низьку конкуренцію підприємства на ринку, відсутність хороших ідей або можливостей для інновацій. Також здійснювати інновації перешкоджали такі чинники: відсутність коштів у межах підприємства, кредитів або прямих інвестицій, кваліфікованих працівників у рамках підприємства, труднощі в отриманні державної допомоги або субсидій для інновацій, відсутність партнерів по співпраці, невизначений попит на інноваційні ідеї, занадто велика конкуренція на ринку. У 2015 інноваційною діяльністю в промисловості займалися 824 підприємства, або 17,3%. 570 підприємств реалізувало інноваційну продукцію на 23,1 млрд грн, що становило 1,4% від загального обсягу реалізованої промислової продукції. Серед

тобто домінування проміжного (сировина, півфабрикати, комплектуючі виробы з низькими рівнями доданої вартості та інноваційності), а не кінцевого, у т.ч. і високотехнологічного продукту, який був зорієнтований до останнього часу в основному на країни СНД у рамках усталених коопераційних виробничо-технологічних зв'язків підприємств так званого єдиного народногосподарського комплексу (СРСР) та низька конкурентоспроможність української продукції залишаються основним бар'єром для її повноцінного виходу на європейський ринок;

□ продукція, що випускається українськими підприємствами, має такі якості, енергомісткість, собівартість та конкурентоспроможність, які не дозволяють її реалізувати на західних ринках. Слід також зазначити, що за низької конкурентоспроможності продукції та невідповідності її світовим стандартам якості вступ України до СОТ зумовлює негативні наслідки для національного виробника

таких підприємств 37,4% реалізували продукцію за межі України, обсяг якої становив лише 10,8 млрд грн. Кожне четверте підприємство реалізувало продукцію, що була новою для ринку. Обсяг такої продукції становив 7,3 млрд грн, майже дві її третини підприємства поставили на експорт. Значна кількість підприємств (86,0%) реалізувала продукцію, яка була новою виключно для підприємства. Її обсяг становив 15,8 млрд грн. Кожне третє підприємство реалізувало за межі України 40,1% такої продукції [22, с. 139-140, 170-173, 180, 224-226].

Таблиця 3. Індекси фізичного обсягу ВВП України*, у порівняльних цінах; % до попереднього року

Показник	Роки								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Індекс ВВП	105,9	109,2	105,2	109,6	112,1	102,7	107,3	107,9	
Індекс ВВП на особу	106,7	111,1	106,3	110,5	113,0	103,5	108,1	108,6	
Показник	Роки								
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Індекс ВВП	102,2	84,9	104,1	105,4	100,2	100,0	93,2	91,3	
Індекс ВВП на особу	102,8	85,2	104,5	105,8	100,4	100,3	93,5	93,2	

* Джерела: 1) Україна у цифрах у 2014 році. Статистичний збірник. – Київ, 2015. Державна служба статистики України. – 239 с. (с. 23); 2) <http://www.ukrstat.gov.ua/>; 3) <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/?2016>.

на внутрішньому ринку (де якісний та дешевий імпортований аналог заповнив ринок, зумовивши масове банкрутство українських підприємств, змушуючи їх дбати про ефективність бізнесу і спонукаючи до інновацій при формуванні вартості бізнесу) та зовнішніх ринках. У довгостроковій перспективі, як зокрема передбачає Угода про асоціацію між Україною і ЄС та створення в її рамках ЗВТ Україна – ЄС, шлях регіональної інтеграції України у світову глобальну економіку має посприяти підвищенню конкурентоспроможності товарів, що виробляються в Україні, збільшивши обсяги товарного експорту на світових ринках, а зростання їх якості мають зміцнити позиції виробників на внутрішньому ринку. Водночас українські споживачі отримують доступ до більш якісних і дешевих товарів і послуг;

□ продукція українських підприємств має низьку технологічність. Вищі технологічні уклади (5-й і 6-й) у випуску продукції займають нині близько 4%, причому 6-й технологічний уклад, що визначає перспективи розвитку країн у майбутньому, в Україні лише започатковується (менше 0,1%). Близько 58% продукції національного виробника припадає на найнижчий, 3-й технологічний уклад (підприємства галузей промисловості будівельних матеріалів, чорної металургії, суднобудування, оброблення металу, легкої, деревообробної, целюлозно-паперової промисловості), і 38% — на 4-й. За показником фінансування науково-технічних розробок майже 70% коштів поглинає 4-й і лише 23% — 5-й технологічний уклад. Інноваційні витрати в Україні розподіляються таким чином: 60% — 4-й технологічний уклад, 30% — 3-й (сумарно — 90%) і лише 8,6% — 5-й. Що стосується інвестицій, які визначатимуть майбутнє виробництва у найближчі 10–15 років, то 75% із них спрямовуються у 3-й і лише 20% та 4,5% — у 4-й і 5-й технологічні уклади відповідно. У технологічній частині капітальних вкладень (технічне переозброєння та модернізація) 83% припадає на 3-й технологічний уклад і 10% — на 4-й [1, с. 15; 3, С. 351-352]. Це свідчить про загрози економіці України: адже це спричиняє таку майбутню структуру випуску продукції, в якій домінуватиме 3-й технологічний уклад. Водночас в економіках країн — світових лідерів технологічного прогресу активно розвиваються: а) галузі 6-го технологічного укладу — біотехнології, зокрема клітинна біологія; аерокосмічна промисловість; нанотехнології; нові матеріали; оптоелектроніка; системи штучного інтелекту; мікроелектроніка; фотоніка; мікросистемна механіка; інформаційні супермагістралі; програмне забезпечення і засоби імітації; молекулярна електроніка; системи управління персоналом; б) галузі 5-го технологічного укладу — фармацевтична, автомобільна, хімічна, інструментальна галузі промисловості [2]. Отже, пріоритети, що сформувалися в Україні в останні десятиліття, не відповідають поширюванім у світі;

□ недостатнє фінансове забезпечення наукових досліджень, які є основою інноваційного виробництва та продукції. На фінан-

сування науки, що вважається нині одним із ключових показників інноваційності, готовності до побудови суспільства, що базується на знаннях, Україна витрачає менше 1% ВВП, що у 2,4 раза нижче від середніх величин країн ЄС-28 [19]. Рівень державного фінансування науки в Україні у 2015 році становив 0,2% ВВП та від 0,5% до 0,62% ВВП з усіх джерел. Загальна сума фінансування науки в Україні в 2015 становила менше 5 млрд. грн. Раніше фінансування науки з державного бюджету здійснювалося на рівні 0,3% ВВП. Нормою фінансування науки для країн Європейського Союзу є 3% ВВП, а в Ізраїлі та Швеції — 4% ВВП. У 2014 році держави-члени Європейського Союзу (ЄС) витратили близько 283 млрд. євро на виконання ДіР, частка яких у ВВП склала 2,03%, що відповідає даним 2013 року і значно вище від даних 2004 (1,76%). Щодо інших країн з розвинутою економікою, то наукоємність ВВП у ЄС була значно нижчою, ніж у Південній Кореї (4,15% у 2013 році) та Японії (3,47% у 2013), нижчою, ніж у Сполучених Штатах (2,81% у 2012) та майже на рівні Китаю (2,08% у 2013). Для України цей показник у 2015 році становив 0,62% (у 2005 – 1,03%) [22, с. 130];

□ високий рівень інфляції, який нівелює інвестиційний процес. Так, за даними Державної служби статистики в 2015 році (грудень 2015 року до грудня 2014 року), інфляція в Україні зросла до 43,3% порівняно з інфляцією 24,9% у 2014 році й досягла максимального значення за останні 20 років [6];

□ недосконалість системи управління, у т. ч. зовнішньоекономічними відносинами та інтеграційними процесами, а також неефективність та несистемність економічних реформ, *високий рівень корупції* в системі державної влади та управління й місцевого самоврядування². У цьому контексті варто звернути увагу і на

² Україна сьогодні позиціонується у світі як найбільш корумпована держава Європи. Так, у звіті Європейського суду аудиторів (ECA), опублікованому 7 грудня 2016 року, який зроблено на основі аналізу ситуації, що склалася в Україні у сферах управління державними фінансами та боротьби з корупцією, а також у газовому секторі в період з 2007 по 2015 рік, зазначалося: незважаючи на те, що співпраця між Україною і ЄС з 2014 року просунулася вперед, однак проблеми, з якими стикається Україна, як і раніше, в значній мірі впливають на процес реформ, а ризики, пов'язані з колишніми і новими олігархами, залишаються високими. Незважаючи на зусилля щодо реформування, Україна досі сприймається як найбільш корумпована країна в Європі ... Олігархічні клани продовжують чинити домінуючий вплив на економіку, політику і засоби масової інформації України. Відзначається, що ЄС оперативно відреагував на кризу в Україні у 2014 році і виділив 11,2 млрд євро допомоги на сім років. Це було надзвичайне рішення, гроші були виділені без попереднього узгодження стратегії їх використання. У звіті містяться і рекомендації: робити більший акцент на управлінні державними фінансами в процесі діалогу з Україною, поліпшити конструкції умов і виплат фіндопомоги, посилити контроль за використанням допомоги, робити більший акцент на ефективній реалізації та стабільності реформ, вжити заходів для збільшення ефективності допомоги ЄС в газовому секторі [23]. У свою чергою і МВФ назвав боротьбу з корупцією в Україні ключовою проблемою і головною умовою надання міжнародної допомоги.

надмірну кількість чиновників в Україні. В Україні із населенням 43 млн. осіб чиновників налічується близько 300 тис. осіб (наприклад, в Японії з її 128 млн. населенням кількість чиновників складає всього 9 тис. осіб), і з 1992 року їх кількість лише збільшилася (в 5 разів), незважаючи на неодноразові спроби скорочення їх числа. В умовах нинішнього рівня розвитку інформаційних технологій, які дозволяють на 99% автоматизувати роботу державного бюрократичного апарату, це не викличе ніяких проблем для функціонування державного менеджменту, адже обсяг державної власності в країні за цей період зменшився приблизно в п'ять разів, а кількість завдань, що виконуються державними службовцями, не змінилася.

Загалом успішне проведення економічних реформ потребує значних інвестицій. На жаль, в Україні *має місце мізерний обсяг валових інвестицій* (так, у відносно мирному 2013 році в Україні інвестиції до ВВП склали 14%, тоді як у Китаї – 46%, що, до речі, обумовило зростання його економіки на 8-10% (наразі на рівні 6-7%), а в Україні економічне зростання оцінювалося на рівні 1-2%) *та десятикратне скорочення ПІІ* (у 2014 році порівняно з 2013 роком ПІІ скоротилися майже в 10 разів з майже \$4,5 млрд. до \$410 млн. (що склало лише 2,2% від обсягів валових інвестицій у національну економіку). Хоча вже у 2015 році спостерігалось певне відновлення притоку ПІІ до \$2,96 млрд (21,4% від валових інвестицій, однак це відносно зростання питомої ваги ПІІ у валових інвестиціях спостерігається через зменшення ВВП (на 31,3%) і відповідно його складової – валового нагромадження (на 25,4%) у 2015 році в доларовому еквіваленті за рахунок трикратної девальвації гривні). Це надзвичайно мало для країни, яка потребує суттєвих структурних реформ та приведення багатьох параметрів економічного, технологічного і соціального аспектів суспільного життя до сумісних рівнів із стандартами ЄС, що необхідно для повноцінної та взаємовигідної інтеграції України в глобальну економічну систему.

Отже, в контексті глобалізації та міжнародної економічної інтеграції актуальним *для України стає розв'язання проблеми притоку прямих іноземних інвестицій (ПІІ)*. Основними кредиторами України до останнього часу залишалися міжнародні фінансові організації та уряди індустріально розвинутих країн. Так, Міжнародний валютний фонд (МВФ) з перемінним для України успіхом щодо отримання фінансування працює з українським урядом з 1994 року за програмами трансформації економіки, короткострокового фінансування, спрямованого на досягнення макроекономічної стабілізації (стенд-бай), розширеного фінансування (Extended Fund Facility – EFF).

Для підтримки національної економіки України, особливо внаслідок російської експансії на Півдні та Сході країни, потрібні додаткові зовнішні кредити, які мають бути отримані не тільки від Міжнародного валютного фонду. Війна на південному сході України збільшила потребу країни в зовнішньому фінансуванні, яка оцінена в обсягах понад \$40 млрд. Для підтримки стабільності й відновлення економіки країни додаткові гроші належить залучити з різних джерел, окрім передбачених МВФ у рамках чотирирічної програми «Механізм Розширеного Фінансування» – EFF в обсязі \$17,4 млрд, яка стала основою плану Міністерства фінансів зі стабілізації економіки України та відновлення її зростання, починаючи з 2016 року. Ця програма була прийнята рішенням Ради Директорів МВФ 11 березня 2015 року, EFF замінила собою програму Фонду Stand-by, що була надана Україні 30 квітня 2014 року.

Слід зазначити, що з початком емісії українських євробондів Україна вийшла на міжнародні ринки капіталів, де покупцями

цінних паперів виступили в основному приватні інвестори. Проте міжнародний рейтинг українських євробондів на цьому ринку залишається низьким. Більш того, Україну може чекати дефолт через невиконання зобов'язань за викупленими Росією у грудні 2013 року українськими євробондами загальною вартістю у \$3 млрд. У лютому 2016 року Росія подала позов проти України до Високого суду Лондона щодо стягнення боргу. У травні Україна подала документи щодо свого захисту в рамках цього судового процесу. А Рада директорів МВФ визнала добросовісними спроби України домогтися згоди з РФ щодо врегулювання цього боргу і схвалила зміни до політики кредитування, що дозволяють фонду надавати фінансування країні-члену, що має заборгованість перед офіційним кредитором. Зміни, зокрема, поширилися на заборгованість перед суверенними кредиторами, яка не була врегульована у рамках Паризького клубу. Отже, МВФ продовжив кредитування України в рамках програми розширеного фінансування (програми (EFF)).

Однак у зв'язку зі скорочення обсягів економіки та низьким курсом (девальвацією) національної грошової одиниці, забезпеченням фінансування дефіциту державного бюджету, капіталізацією державних банків, у тому числі у зв'язку з переходом у державну власність ПАТ КБ «ПриватБанк», та наданням кредиту ФГВФО, з одного боку, та подальшими зовнішніми запозиченнями, у т. ч. від МФО, які, на жаль, Україною використовуються вкрай неефективно³, зовнішній борг України може сягнути 2/3 ВВП. Наразі, на 31.12.2016 *державний та гарантований державою борг України становив 1.929,76 млрд грн, або \$70,97 млрд*, у тому числі: *державний та гарантований державою зовнішній борг – 1.240,03 млрд грн. (64,26% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу), або \$45,60 млрд*; державний та гарантований державою внутрішній борг – **689,73 млрд грн (35,74%), або \$25,37 млрд**. *Державний борг України становив 1.650,83 млрд грн (85,55% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу), або \$60,71 млрд*. *Державний зовнішній борг становив 980,19 млрд грн (50,79% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу), або \$36,05 млрд*. *Державний внутрішній борг становив 670,65 млрд грн (34,75% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу), або \$24,66 млрд*.

Гарантований державою борг України становив 278,93 млрд грн (14,45%), або \$10,26 млрд, в тому числі: гарантований зовнішній борг – **259,84 млрд грн (13,47%) або \$9,56 млрд**; гарантований внутрішній борг – **19,08 млрд грн (0,99%), або \$0,70 млрд**.

Важливим джерелом необхідних для України ресурсів, на думку керівництва МВФ, мають бути прямі іноземні інвестиції, обсяги яких є вкрай недостатніми для стимулювання економічного зростання через інвестиційний процес (див. **табл. 4**), тим більше що внутрішні як приватні, так і державні інвестиції є мізерними.

Загалом причиною ж низького *інвестиційного попиту*, який є базовою передумовою економічного зростання, є низька дохідність вітчизняного бізнесу з огляду на його низьку конкурентоспроможність та інноваційність, низькі рівні ефективності використання ресурсів (як матеріальних, у першу чергу енергетичних,

³ Хоча Україна потребує інвестицій, однак як впливає із звіту Мінфіну України про виконання проектів, що реалізуються за підтримки міжнародних фінансових організацій (МФО), Україна не поспішає ефективно освоювати ці кошти судячи з неспішною реалізацією поточних проектів [див. Перелік проектів які готуються та реалізуються за підтримки МФ установ та організацій. Джерело[24].

Таблиця 4. **Прямі іноземні інвестиції в Україні**
(млрд дол. США в поточних цінах і за поточним обмінним курсом) [16]

Показники	Роки									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Притік ПІІ в Україну	5,6	9,9	10,9	4,8	6,5	7,2	8,4	4,5	0,41	2,96
Частка ПІІ у валовому нагромадженні, %	20,5	24,5	22,4	21,6	25,5	23,1	23,7	13,6	2,2	21,4
Відтік ПІІ з України	-0,13	0,67	1,01	0,16	0,74	0,19	1,2	0,42	0,11	-0,05

так і трудових); низький, а то й мізерний рівень ПІІ; низький рівень фінансової глибини національної економіки (як глибини банківського сектора, так і сектора РЦП), тобто низький рівень розвитку фінансового сектора економіки, через відсутність заощаджень у домогосподарств (так, у Китаї домогосподарства заощаджують 45-50% ВВП, а в Україні лише 10%) та прибутків у вітчизняних підприємств.

При цьому недоінвестування маємо за рахунок внутрішніх інвестицій як основної складової валових інвестицій, до яких можна також віднести і чистий експорт як різницю між експортом та імпортом. Зовнішні інвестиції відіграють роль у стимулюванні економічного зростання, але не таку велику, як внутрішні інвестиції. Наприклад, в Україні інвестиції до ВВП упродовж останніх трьох років коливались у діапазоні 14-15%, у Польщі – 20%, у Малайзії – 25%, у Грузії – 30%, у Китаї – 46%. Це і було тим ключовим чинником, що економіка Китаю зростала на 8-10% (наразі темпи зростання знизилися – до 6-7%), а в Україні економічне зростання оцінювалося на рівні 1-2%.

Якщо розглядати ПІІ, то в 2013-2015 роках спостерігався не притік ПІІ, а навпаки український капітал утік з країни. На жаль, Україна не створила сприятливих умов для інвестицій ні для внутрішніх, ні для зовнішніх, при цьому війна, інспірована РФ на Сході України, – це лише один із факторів. А інший ключовий фактор низького рівня інвестування – невисокий рівень заощаджень домогосподарств. Так, хоча в Україні ВВП на душу населення таке саме, як і в Китаї, там домогосподарства заощаджують близько 45-50% ВВП, а в Україні лише 10% ВВП. При цьому значна частина доходів домогосподарств в Україні витрачається на дорогі автомобілі, нерухомість. Тобто на ті речі, які не створюють нового продукту. Хоча, з іншого боку, ті доходи домогосподарств, які надійшли в банківську систему, не перетворювалися в інвестиції. Однак цей канал також не діє для того, щоб заощадження українських домогосподарств перетворювалися в інвестиції, оскільки банківська система України була фундаментально хвора, про що свідчить так званий масовий «банкопад», який спостерігався в Україні в 2015-2017 роках.

Чинником, що негативно впливає на інвестиції в економіці України, є і так звані «тіньові» платежі, тобто корупція, які складають, за оцінками експертів, 7-10% ВВП. І це приблизно те, що, за даними офіційної економіки, недоінвестується.

Водночас у контексті оцінки конкурентних переваг економіки України в рамках євроінтеграційного та глобалізаційного процесів збільшення обсягів ПІІ варто очікувати у галузях:

□ сільськогосподарського машинобудування — завдяки нарощуванню збуту сільськогосподарської техніки місцевого виробництва;

□ фармацевтичної та медичної промисловості — внаслідок обмеженої пропозиції українських ліків і медичного обладнання;

□ промисловості будівельних матеріалів — завдяки індивідуальному будівництві;

□ електроенергетики, де в разі приватизації енергогенерувальних компаній іноземні інвестиції буде спрямовано на оновлення обладнання тепло- і гідроелектростанцій;

□ нафтогазової промисловості, де оновлюватимуться основні активи нафтопереробних заводів;

□ зв'язку;

□ агросектору, що пояснюється загрозами глобальної продовольчої кризи.

До українського агросектора проявляє активну увагу транснаціональний капітал Китаю, Близького Сходу, Європи та США.

Однак наразі унаслідок перерахованих вище чинників, нинішнє входження України в глобальну економічну систему до останнього часу (до 2016 року) характеризувалося негативними трендами. Це спостерігалось, зокрема, і у сфері міжнародної торгівлі, де істотно скоротився обсяг експорту України (з \$86,5 млрд у 2012 році до \$47,8 млрд у 2015, тобто аж в 1,8 раза). При цьому в експорті переважали сировинні товари та напівфабрикати, питома вага машин і обладнання була незначною; в експорті майже відсутня продукція, яка виробляється відповідно до угод про міжнародну спеціалізацію та кооперування виробництва, що свідчить про низький рівень участі України в міжнародному поділі праці; дуже незначна частка в експорті припадає на вироби сучасної техніки, технологій, ліцензій.

Певні позитивні зрушення почали спостерігатися в 2016 році. Так, за минулий рік обсяг експорту товарів до країн ЄС зріс на 3,7%, і це є свідченням того, що угода про асоціацію Україна – ЄС, особливо створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі з ЄС, почала приносити користь. За продані товари на ринку ЄС Україна в 2016 році отримала \$13,5 млрд, при цьому зростання торгівлі з ЄС відбувається на тлі скорочення експорту до інших країн світу на 8,9%. Експорт до РФ скоротився на 25,6%. Таким чином, ЄС є найбільшим партнером України з експорту: його частка склала 37,1% від загального експорту України у 2016 році (експорт з України до Росії натомість становить лише 9,9% від загальних обсягів). Враховуючи показники імпорту, загальний рівень торгівлі між Україною та Євросоюзом зріс на 8,1% [19].

У майбутньому має поступово відбуватися більш істотна активізація у торгівлі між Євросоюзом і Україною, а зона вільної торгівлі буде повністю впроваджена протягом семи років. А подальша активізація українського експорту можлива лише на основі проведення уніфікації регламентів і стандартів України з європейськими: інтеграція законодавства у сфері безпеки харчових продуктів і захисту прав споживачів, а також гармонізація стандартів для промислових, сільськогосподарських і споживчих товарів відкриє ринок ЄС набагато більше, аніж зниження тарифів. І цей процес вимагає від України проведення значних інституційних реформ, оскільки угода про асоціацію та створення ЗВТ – це лише інструмент, яким повинні скористатися як українська влада шляхом проведення законодавчих та інституційних змін, так і бізнес шляхом здійснення модернізації та адаптації

Таблиця 5. **Зовнішньоторговельний оборот України в 2006-2015 роках**
(\$млрд у поточних цінах і за поточним обмінним курсом) [16]

Показники	Роки									
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Експорт товарів та послуг	48,4	61,4	82,5	52,0	65,6	83,7	86,5	81,7	65,4	47,8
Імпорт товарів та послуг	51,4	69,5	96,8	54,0	69,6	93,8	100,9	97,4	70,0	49,5
Сальдо торг. балансу	-3,0	-8,1	-14,4	-2,0	-4,0	-10,1	-14,4	-15,7	-4,6	-1,7

своїх підприємств та продукції до потреб і стандартів європейського та світового ринків.

Розглянуті фактори визначають **місце, яке Україна займає в системі міжнародного поділу праці та глобальної економіки (ГЕ), як місце країни**, що своїми сировинними ресурсами, дешевою робочою силою і територією для розміщення екологічно небезпечних виробництв обслуговує економічно більш розвинуті країни світу.

Маючи наміри стати високорозвинутою країною з прийнятим рівнем суспільного добробуту, зберегти на цій основі суверенітет і незалежність, Україна покликана кардинально змінити напрями розвитку міжнародних господарських відносин та інтеграційні акценти.

Доречно зазначити, що близько чверті століття Україна (в першу чергу під безпосереднім тиском та через агентів впливу Москви) була в основному націлена (тобто залишалася орієнтованою переважно) на інтеграцію з країнами колишнього СРСР, з якими її економіка: а) була раніше інтегрованою коопераційними зв'язками на 60-80%, що, з одного боку, знімало проблему переорієнтації на нові ринки збуту і постачання, але з другого – прирікало її на подальшу невпинну деградацію та поступове, все більш суттєве відставання від інноваційних трендів та актуальних і динамічних потреб глобальної економіки та ринків; б) мала зіставні (але відносно світових – значно нижчі, які в основному притаманні 3-му та 4-му ТУ) рівні технічного, організаційного, технологічного, психологічного розвитку, що не потребувало пристосування до нових динамічних та інноваційних умов (які відповідають 5-му та 6-му ТУ) за вказаними параметрами. За цим пострадянським вектором інтеграції в когорті СНД, яка фактично виступила прототипом дещо модернізованого СРСР під егідою РФ у рамках її стратегії побудови неоімперії «русского мира», Україна через послаблення інтеграційних процесів у напрямку Європейського Союзу та системи глобальної економіки загалом на засадах більш тісної співпраці (інтеграції та кооперації) з економіками розвинутих країн Заходу і таким чином формування інноваційної моделі розвитку завдяки активному залученню іноземних інвестицій в реальний сектор економіки, обміну технологіями, тіснішої виробничої кооперації через прихід в Україну потужних ТНК тощо, фактично прирекла себе до статусу держави з малоефективною економікою 3-го та 4-го ТУ. Вона може лише претендувати на роль сировинного додатку, сфери прибуткового вкладення спекулятивного капіталу та ринку збуту кінцевої продукції для високорозвинутих держав та їх економік. А той аргумент, що ринки республік колишнього СРСР мають низку вільних ніш і сегментів, що надає можливість їх достатньо «комфортно» зайняти Україні без значних втрат і подолання конкурентних бар'єрів, не витримує критики, оскільки в умовах глобалізації ринки вказаних країн, які, до речі, також є членами СОТ, будуть відкриті на однакових принципах не тільки для України, але й для інших гравців глобальної економіки, яким Україна поки що поступається в питанні конкурентоспроможності та інноваційності своїх продукції та послуг.

А в світлі останніх подій Україні ще більшою мірою стає нецільним розвивати цей напрям міжнародних економічних зв'язків і регіональної міжнародної інтеграції (регіоналізації), особливо з РФ. Отже, **чи не єдиною з альтернатив залишається ЄС.**

А сценарієм подальших стосунків з РФ могло б стати здійснення політики, схожої до тієї, яку свого часу здійснювала Фінляндія стосовно СРСР: добросусідство, що включає економічні зв'язки як із Росією, так і з ЄС. За словами впливового американського політика З.Бжезінського, так звана «фінська модель» може бути прийнятною для України, ЄС та Росії у межах ширшого формату стратегічних відносин між Сходом і Заходом.

Однак в умовах та за обставин, які склалися на сьогодні з вини РФ, погодження на такий сценарій подальшого розвитку стосунків із РФ з боку України ми вважаємо *конформізмом* і неприйнятним варіантом до моменту припинення військових операцій, виведення військ з території України, повернення анексованого Криму та виплати компенсацій за нанесені Україні матеріальні та моральні збитки і людські жертви. А це у свою чергу потребуватиме скоординованих дій США та ЄС, у тому числі й за допомогою санкцій, спрямованих на примушення РФ до миру.

Разом із цим слід мати на увазі, що надмірне та безумовне захоплення інтеграцією лише з ЄС без певних преференцій з його боку на час перехідного періоду може і не принести значної користі національній економіці України. Варто урахувати, що: а) західний ринок вже поділено на сфери впливу і вихід на нього за сучасного розвитку (структури та інноваційності) економіки України є вкрай складним; б) сучасна західна економіка, особливо європейська, переживає значні проблеми посткризового періоду, про що свідчать девальвація євро та значні фінансові проблеми низки європейських країн (Греції, Португалії, Іспанії, Італії, Ісландії та інших), проголошений на референдумі та розпочатий вихід Великої Британії зі складу ЄС (так званий BREXIT), невизначеність щодо подальшого розвитку ЄС⁴, а отже, вона не в тому стані, щоб надати необхідну Україні допомогу. До того ж за законами та логікою ринку вона не зацікавлена у створенні з української економіки конкурента щодо себе; ЄС насамперед вигідно отримати нову сферу прикладання капіталів з дешевою робочою силою та потенційно великим ринком. Треба мати на увазі й те, що ЄС розглядає Україну як територію, де можна розташувати екологічно шкідливі виробництва й захоронювати відходи.

Тому ЄС до певної міри зацікавлений більш тривалий час утримувати Україну в стані невизначеності, в якому вона перебуває

⁴ Наразі пропонується декілька різних сценаріїв розвитку для ЄС із урахуванням майбутнього виходу з нього Великобританії, один з яких мають обрати до кінця 2017 року. Варіанти варіюються від переформатування ЄС в повноцінну федеративну модель, і тут у свою чергу можливі два рівня та відповідні їм форми та швидкість інтеграції, до моделі ЄС, яка функціонує лише як зона вільної торгівлі. Також пропонується більш ліберальна, в порівнянні з сучасною, модель функціонування ЄС, яка матиме вигляд спільноти концентричних кіл: навколо центру ЄС має знаходитися орбіта, на якій могли розміститися ті країни, що не поділяють і не бажають поділяти патерни, зокрема, в галузі загальної економічної і оборонної політики тощо.

упродовж останніх років. Побічним підтвердженням цього є те, що, для прикладу, Румунія чи Болгарія, що мали гірші показники економічного потенціалу та його використання та відповідно й нижчий рівень розвитку, вже є членами ЄС.

Це означає, що Україні, втілюючи власні інтеграційні пріоритети, необхідно сприймати існуючі реалії, нарощуючи економічний та науково-технічний потенціал на засадах стратегії «**інноваційного прориву**», створюючи на цій основі сприятливе середовище для повноцінного та рівноправного інтегрування у світову, насамперед сусідню європейську економіку.

Україн важливого значення набуває формування механізму господарського співробітництва – форм, методів і принципів, що забезпечують ефективну взаємодію господарюючих суб'єктів національної економічної системи (НЕС) України з партнерами НЕС інших країн. Основними елементами цього механізму на глобальному світовому ринку є:

- правові норми, акти, положення, які регламентують міжнародні економічні зв'язки;
- програмно-цільові форми та методи координації господарських відносин (погодження довгострокових програм економічного та науково-технічного співробітництва між Україною та державами світового співтовариства);
- укладення угод про розвиток взаємних господарських зв'язків між зацікавленими партнерами;
- сукупність економічних інструментів, які використовуються в міжнародних господарських відносинах (валютна, податкова, кредитна, депозитна, цінова й митно-тарифна політика);
- організаційно-економічні інструменти (міжнародні господарські організації, товариства, інститути, центри, банки, біржі, форми економічних зв'язків).

Застосовуючи й постійно вдосконалюючи цей механізм, Україна зможе брати активнішу участь у відносинах з іншими учасниками світової господарської системи і на цій основі стабілізувати національне господарство та забезпечувати зростання добробуту громадян.

Сучасна зовнішньоекономічна політика України має спрямовуватися на формування нового торговельного режиму з подальшою інтеграцією до світового економічного простору шляхом поступового та зваженого збільшення ступеня відкритості національної економіки. Для цього необхідно забезпечити:

- підтримку національних товаровиробників шляхом використання можливостей міжнародно-правового механізму захисту їх інтересів на світовому ринку;
- прискорення економічних реформ шляхом гармонізації економічного законодавства відповідно до світової системи торгівлі (СОТ);
- зняття технічних бар'єрів у торгівлі з провідними країнами — членами СОТ (США, ЄС), розширення торгівлі з якими забезпечує надходження валюти, стимулює розвиток і технічне оновлення промисловості, сприяє поглибленню виробничої кооперації, забезпечує істотне збільшення іноземних інвестицій.

Таким чином, одним із завдань розвитку зовнішніх економічних зв'язків України та її інтеграції у глобальну економіку має стати забезпечення просування товарів українського виробництва на нові зарубіжні ринки. Одночасно є доцільним збереження традиційних ринків України з державами, які утворилися на теренах колишнього Радянського Союзу, з якими Україна підтримує дружні та партнерські стосунки. Ці країни під час періоду адаптації до високих технічних, ергономічних, технологічних, екологічних та якісних європейських стандартів можуть бути привабливими для українського

експорту. Розвиток взаємовигідного торговельно-економічного співробітництва з ними є одним із векторів України у зовнішньоекономічних зв'язках. Важливим чинником розвитку торговельно-економічних зв'язків із країнами світу має стати зміщення акценту зі співробітництва на державному рівні до співробітництва на рівні господарюючих суб'єктів шляхом створення спільних підприємств, промислово-фінансових груп, виробничих корпорацій та інших господарських структур.

Що стосується практичної **участі України в міжнародних інтеграційних процесах**, то взаємовідносини зі світовою економікою характеризуються недостатнім рівнем готовності української економіки до сучасних форм зовнішньоекономічного співробітництва. Повноцінна й корисна для України інтеграція у світову економіку буде можливою завдяки відповідним економічним реформам, анонсованим у плані розвитку країни на найближчі роки — Програмі «Стратегія 2020»⁵. У цьому контексті відповідні наміри декларовано представниками Світового банку та лідерами світових держав.

Економічна політика України, спрямована на інтегрування національної економіки у глобальне світове господарство, через адекватну регіональну інтеграцію (регіоналізацію) має ґрунтуватися на створенні дефіцитних факторів виробництва при підтримці наявних. Необхідно активніше створювати виробничо-господарські та організаційно-функціональні структури інноваційного типу на рівні підприємств, галузей, регіонів та держави, впроваджувати відповідні виробничо-інвестиційні моделі *структурної модернізації економіки*. Останнє є ключовим питанням для вирішення, оскільки металургія як традиційна базова галузь національної економіки України випала з числа пріоритетних галузей, оскільки вимагає великих інвестицій. На сьогодні пріоритетними для української економіки мають стати, зокрема: АПК, ІТ-індустрія, енергозбереження, модернізація об'єктів енергопостачання, ядерна енергетика, гідроакumuлюючі потужності. Крім того, серед пріоритетів в умовах глобальної дестабілізації є розвиток військово-технічного співробітництва і військово-промислового комплексу оскільки зростає попит на продукцію українського ВПК, яка, на жаль, має унікальний величезний бойовий досвід, а тому інвестиції в ці галузі є дуже корисними.

Висновок. Україна як держава, що відстоює свою економічну й політичну незалежність від зазіхань із боку РФ, через цей вектор регіональної економічної інтеграції проводить курс на інтенсивне зближення з європейським і світовим співтовариством, на повноцінне входження у світову економічну систему ринкового типу. Водночас українська економіка недостатньо готова до існуючих високоефективних форм та методів зовнішньоекономічного співробітництва. З огляду на це існує необхідність глибоких змін у діючій економічній системі, що сприятимуть більш ефективному співробітництву з іншими державами. Угода про асоціацію з ЄС — рамкова угода для проведення реформ і гармонізації українського законодавства — дає змогу Україні перейти від партнерства та співробітництва з ЄС до політичної асоціації й економічної інтеграції, отримати перспективу стати повноправним членом ЄС.

Шлях України до Європи та до глобальної економічної системи є перспективним та безальтернативним. Інтеграція у глобальний світовий економічний простір, зокрема в його європейський сегмент, дозволить:

⁵ Стратегія-2020 передбачає близько 60 реформ, майже у всіх сферах української економіки і політики, які потрібно запускати майже одночасно, для забезпечення повноцінної та ефективної інтеграції України в ЄС та глобальну ЕС.

- реалізувати потенційні можливості української науки та високих технологій;
- відновлювати і розширювати використання наявних виробничих потужностей, зайнятості працездатного населення;
- припинити деспеціалізацію та розпад коопераційних зв'язків;
- створювати умови і надавати можливості формування вигідніших економічних стосунків з іншими країнами;
- створювати нові джерела суспільного інвестування структурних перетворень та промислового розвитку;
- долати технологічне відставання від країн Західної Європи;
- втілювати можливості збільшення обсягів експорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Геєць В. М. Наука і виробництво: партнери чи конкуренти? Деякі аспекти сучасної інноваційної політики України / В. М. Геєць // Президентський вісник. – 2004. – № 3. – С. 14-19.
2. Єрохін С. Технологічні уклади, динаміка цивілізаційних структур та економічна перспектива України / С. Єрохін // Економічний часопис – XXI № 1-2, 2006.
3. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку : наук. вид. / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К. : Ін-т екон. прогноз., Фенікс, 2003. – 1008 с.
4. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації : монографія / За ред. Я. А. Жаліла. – К. : Знання України, 2005. – 388 с.
5. Лук'яненко Д. Г. Ресурси та моделі глобального економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. Д. Г. Лук'яненка та А. М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2011. – 703 с.
6. Пахомов Ю. М. . Стратегія інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів : монографія / Ю. М. Пахомов та ін. – К. : Парламентське видавництво, 2009.
7. Поручник А. М. Національні інтереси України: економічна самодостатність у глобальному вимірі : монографія / А. М. Поручник. – К. : КНЕУ, 2008.
8. Сиденко В.Р. Глобалізація – європейська інтеграція – економічне розвиток: українська модель / В 2 т.; Т. 1. : Глобалізація и экономическое развитие // В. Р. Сиденко. – К. : Фенікс, 2008. – 376 с.
9. Сиденко В.Р. Глобалізація – європейська інтеграція – економічне розвиток: українська модель // В 2 т.; Т.2.: Европейская интеграция и экономическое развитие / В. Р. Сиденко. – К. : Фенікс, 2011. – 448 с.
10. Соколенко С. І. Глобалізація і економіка України : наук. вид. / С. І. Соколенко. – К. : Логос, 2009. – 568 с.
11. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) “Шляхом Європейської інтеграції” / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, С. Г. Бабенко та ін. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2004. - 416 с.
12. Угода про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами. Електронний ресурс: http://www.kmu.gov.ua/docs/Agreement/AA_Body_text.pdf.
13. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку : монографія / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, Л. Л. Антоноук та ін. ; За заг. ред. Д. Г. Лук'яненка, А. М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2006.
14. Україна в процесах міжнародної інтеграції / В. Р. Сіденко, Ю. В. Павленко, О. І. Барановський та ін. – Х. : Форт, 2003. – 280 с.
15. Філіпенко В. І. Геоелекономічні сценарії розвитку і Україна: монографія / В. І. Філіпенко та ін. – Академія, 2009.
16. База статистичних даних ЮНКТАД. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://unctadstat.unctad.org/>.
17. Інформаційна довідка щодо історії співпраці з МВФ : http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=388292&cat_id=353172
18. Офіційний портал державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
19. Статистика року дії поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі : https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/21195/statystyka-roku-diyi-pvzvt-ugoda-pro-asociaciyu-spryuaye-aktyvizaciyi-torgivli-mizh-yes-ta_uk.
20. «Фінансовий портал». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>.
21. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10>.
22. Наукова та інноваційна діяльність України, 2015 рік. Статистичний збірник. – Київ. Державна служба статистики України, 2016. – 257 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
23. EU assistance to Ukraine: results so far are “fragile”, say Auditors. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/INSR16_32/INSR_UKRAINE_EN.pdf
24. Перелік проектів які готуються та реалізуються за підтримки МФ установ та організацій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://drive.google.com/file/d/0B9s3yIcVkj3BV3pHMHZrdDRvZVk/view>

REFERENCES

1. Heyets' V.M. Nauka i vyrobnytstvo: partnery chy konkurenty? Deyaki aspekty suchasnoyi innovatsiynoi polityky Ukrainy [Science and Production: partners or competitors? Some aspects of modern innovative policy of Ukraine]. Prezidents'kyi visnyk, 2004, no 3, pp. 14-19 [in Ukrainian].
2. Yerokhin S. Tekhnolohichni układy, dynamika tsyvilizatsiynykh struktur ta ekonomichna perspektyva Ukrainy [Technological structures, dynamics of civilizational structures and economic prospects of Ukraine]. Ekonomichnyy chasopys – XXI, no. 1-2, 2006 [in Ukrainian].
3. Heyets' V.M. Ekonomika Ukrainy: stratehiya i polityka dovhostrokovoho rozvytku [Ukrainian economy: strategy and long-term development policy]. Kyiv, In-t ekon. prohnz., Feniks, 2003, 1008 p. [in Ukrainian].
4. Zhail Ya.A. Konkurentospromozhnist' ekonomiky Ukrainy v umovakh hlobalizatsiyi [The competitiveness of Ukraine's economy under the globalization conditions]. Kyiv, Znannya Ukrainy, 2005, 388 p. [in Ukrainian].
5. Luk'yanenko D.H., Poruchnyk A.M. Resursy ta modeli hlobal'noho ekonomichnoho rozvytku [Resources and models of global economic development]. Kyiv, KNEU, 2011, 703 p. [in Ukrainian].
6. Pakhomov Yu. M. Stratehiya innovatsiyoho rozvytku Ukrainy na 2010 – 2020 roky v umovakh hlobalizatsiynykh vykykiv [The strategy of innovative development of Ukraine for 2010 - 2020 under the conditions of global challenges]. Kyiv, Parlaments'ke vydavnytstvo, 2009 [in Ukrainian].
7. Poruchnyk A.M. Natsional'ni interesy Ukrainy: ekonomichna samodostatnist' u hlobal'nomu vymiri [The national interests of Ukraine: economic self-sufficiency in a global dimension]. Kyiv, KNEU, 2008 [in Ukrainian].
8. Sidenko V.R. Globalizacija – evropejskaja integracija – ekonomicheskoe razvitie: ukrainskaja model' [Globalization - European integration - economic development: Ukrainian model: in 2 volumes]. Kyiv, Feniks, Globalizacija i ekonomicheskoe razvitie, vol. 1, 2008, 376 p. [in Russian].
9. Sidenko V.R. Globalizacija – evropejskaja integracija – ekonomicheskoe razvitie: ukrainskaja model' [Globalization - European integration - economic development: Ukrainian model: in 2 volumes]. Kyiv, Feniks, Evropejskaja integracija i ekonomicheskoe razvitie, vol. 2, 2011, 448 p. [in Russian].
10. Sokolenko S.I. Hlobalizatsiya i ekonomika Ukrainy [Globalization and the economy of Ukraine]. Kyiv, Lohos, 2009, 568 p. [in Ukrainian].
11. Hal'chyns'kyi A.S., Heyets' V.M., Babenko S.H. Stratehiya ekonomichnoho i sotsial'noho rozvytku Ukrainy (2004-2015 roky) “Shlyakhom Yevropeys'koyi intehratsiyi” [Strategy of economic and social development of Ukraine (2004-2015) “Via European Integration”]. Kyiv, IVTS Derzhkomstatu Ukrainy, 2004, 416 p. [in Ukrainian].
12. The Association Agreement between Ukraine and the EU and its Member States. Available at: http://www.kmu.gov.ua/docs/Agreement/AA_Body_text.pdf [in Ukrainian].
13. Luk'yanenko D.H., Poruchnyk A.M., Antonyuk L.L. Upravlinnya mizhnarodnoyu konkurentospromozhnistyu v umovakh hlobalizatsiyi ekonomichnoho rozvytku [Management of international competitiveness under the conditions of globalization of economic development]. Kyiv, KNEU, 2006 [in Ukrainian].
14. Sidenko V.R., Pavlenko Yu.V., Baranovs'kyi O.I. Ukrainy v protsesakh mizhnarodnoyi intehratsiyi [Ukraine in the process of international integration]. Kharkiv, Fort, 2003, 280 p. [in Ukrainian].
15. Filipenko V.I. Heoekonomichni stsenariyi rozvytku i Ukrainy [Geo-economic development scenarios and Ukraine]. Akademiya, 2009 [in Ukrainian].
16. UNCTAD statistics database. Available at: <http://unctadstat.unctad.org>.
17. Background on the history of cooperation with the IMF. Available at: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=388292&cat_id=353172 [in Ukrainian].
18. The official portal of the State Statistics Service of Ukraine. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
19. Statistics for a year of Deep and Comprehensive Free Trade Agreement in force. Available at: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/21195/statystyka-roku-diyi-pvzvt-ugoda-pro-asociaciyu-spryuaye-aktyvizaciyi-torgivli-mizh-yes-ta_uk [in Ukrainian].
20. “Financial portal”. Available at: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/> [in Ukrainian].
21. Strategy for Sustainable Development “Ukraine-2020”. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10> [in Ukrainian].
22. Research and innovation activities of Ukraine, 2015. Statistical Yearbook. Kyiv. State Statistics Service of Ukraine, 2016, 257 p. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
23. EU assistance to Ukraine: results so far are «fragile», say Auditors. Available at: http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/INSR16_32/INSR_UKRAINE_EN.pdf [in Ukrainian].
24. The list of projects prepared and implemented with the support of the international institutions and organizations. Available at: <https://drive.google.com/file/d/0B9s3yIcVkj3BV3pHMHZrdDRvZVk/view> [in Ukrainian].